

ПРИКАЗ КЊИГЕ „СРБИЈА И ПОЛИТИКА ВЕЛИКИХ СИЛА 1914–2014.“

Никола Тошић Малешевић*
Министарство одбране Републике Србије,
Универзитет одбране у Београду, *Војно дело*

Србија и политика великих сила 191–2014; уредници Живојин Ђурић и Милош Кнежевић; Институт за политичке студије, Београд, 2014, 482 стр.

На основу научног скупа *Србија и политика великих сила 1914–2014*, Институт за политичке студије из Београда издао је, 2014. године, зборник радова под истим називом, а чији су уредници били Живојин Ђурић и Милош Кнежевић. Радови су, у ствари, чланци, прилози, саопштења и дијалози учесника поменутог научног скупа, на коме су учествовали научници из Србије, Русије, Француске и Белорусије. Зборник обухвата 18 научних радова који су писани на српском, руском и француском језику. Сам зборник, као и научни скуп који му је претходио, настао је, како су и уредници истакли у предговору, из потребе тумачења битних догађаја Првог светског рата (чију годишњицу обележавамо у периоду 2014–2018. године) и положаја и улоге Србије у

свим његовим фазама, чиме се доприноси разјашњењу еволуције европских и светских односа од почетка 20. века, све до данашњих дана.

Зборник је подељен на три целине и у свакој од њих налази се по шест научних радова. На самом почетку је садржај (на српском, енглеском и руском језику), након кога следи предговор двојице уредника. Затим долази главни текст зборника, односно његова прва целина.

Први рад прве целине написао је Живојин Ђурић и носи назив *Србија и друштвено-политичке аспирације великих сила Европе на почетку 21. века*. Аутор у њему описује супротстављености Србије и Аустро-Угарске у годинама пред избијање Првог светског рата, европски амбијента тога доба у коме је деловао концерт великих сила и место и улогу Србије у том окружењу, најважније разлоге пропасти Аустро-Угарске и Руског Царства, генезу Краљевине Југославије, као и друштвено-политичке аспирације великих сила у данашњем времену – на почетку 21. века. Други рад ове целине дело је Душана Пророковића и носи назив *Геополитички ци-*

* Аутор је спољни сарадник *Војног дела* и самостални истраживач – мастер историчар.

љеве великих сила на Балкану уочи Првог светског рата и српско питање. Аутор истражује циљеве великих сила на Балканском полуострву и њихов однос према српском народу и његовим тежњама уочи избијања Првог светског рата 1914. године. Љубиша Деспотовић и Ђорђе Стојановић су аутори наредног рада (*Реални узроци избијања Великог рата и епохалне последице првог глобалног сукоба у двадесетом веку*) у коме покушавају реконструисати и истражити дух времена који је генерисао и произвео Први светски рат, као и његову данашњу актуелност и значај. *Србија и геостратешки интереси великих сила 1914. и 2014. године*, рад који је написао Александар Саша Гајић, читаоцима пружа компаративну (упоредну) анализу геостратешких позиција великих сила на Балканском полуострву у контексту њихових ширих геополитичких односа и интереса у 1914. и 2014. години, док се у наредном раду (*Међународни систем, савези и избијање Првог светског рата*) Младен Лишанин, користећи инструменте и технику структурално-реалистичких и неокласично-реалистичких теорија међународних односа, труди да анализира и тумачи политичке прилике у Европи и на Балкану уочи избијања непријатељстава у Првом светском рату. Последњи рад прве целине, који је дело Милоша Кнежевића и који је именован као *Збитује Великог рата. Трагови непометени у памћењу*, бави се проблемима сећања и памћења Првог светског рата на Балкану и у Европи, као и покушајима одређених кругова у Европи да кривицу за његово избијање пребаце на српски народ и Србију.

Друга целина почиње радом Бошка И. Бојовића – *Guerres balkaniques, les grandes puissances et la Grande guerre enjeux et interprétations croisés à travers une grille de lecture balkanique à l'échelle du XX siècle* (срп. *Балкански ратови, велике силе и Велики рат – изазови и расправе у балканској књижевности током 20. века*), у коме се читаоцима приказују расправе и дискусије у балканској књижевности током 20. века о Балканским и Првом светском рату, као и улога великих сила у истим. Кирил Шевченко је аутор другог рада ове целине, који се зове *Положение на Балканах после Сарајевског убиства 28 июня 1914 г. в освещении пражской газеты „Час“* (срп. *Стање на Балкану после Сарајевског убиства 28. јуна 1914. године у извештавању прашких новина „Час“*). Аутор описује напоре прашког листа „Час“, блиског послератном председнику Чехословачке Томашу Масарику, да својим чланцима и писањем одбрани српско становништво у Аустро-Угарској од погрота који су уследили после Сарајевског атентата 28. јуна 1914. Године, као и да заштите Србију од неоснованих оптужби Аустро-Угарске да она стоји иза атентата у Сарајеву. Никола Жутић у идућем раду (*„Српски соколи“ и Сарајевски атентат 1904–1914.*) представља деловање либералног и пројугословенског омладинског покрета „Соколи“ у Аустро-Угарској и то како се Сарајевски атентат одразио на њихов рад. У чланку под насловом *Балканы и Сербия в фокусе геополитических интересов мировых лидеров в новейшей истории* (срп. *Балкан и Србија у фокусу геополитичких интереса светских лидера у најновијој историји*) Константин Николајевич Лобанов предвиђа да ће сукоб интереса највећих европских и светских држава и лидера за превласт на Балкану у блиској будућности бити један од најјачих и најдраматичнијих појава геополитичког супарништва у најновијој историји света и Европе, док се Ђуро Бодрожић у свом чланку (*Принцип територијалних разграничења након Првог светског рата и ревизионистички захтеви*) бави проблемима

принципа права на самоопредељење нација, његовом применом након завршетка Првог светског рата 1918. године, ревизионистичким захтевима у међуратном периоду (1918–1939. године) и значењем самоопредељења нација након завршетка Другог светског рата 1945. године, све до данашњих дана. Момчило Суботић је аутор последњег рада друге целине (*Србија и Русија: трајно савезништво*) у коме се обрађује тема свеукупних односа Србије и Русије (као и српског и руског народа) од краја 12. века, па све до данашњих, модерних времена.

Александар Михаилович Шарипов и његов чланак *Опыт философской антропологии в контексте военных столкновений 1-й половины XX века* (срп. *Искусство философске антропологије у контексту војних сукоба прве половине 20. века*) налази се на почетку треће целине. Шарипов разматра узроке избијања Првог светског рата с тачке гледишта историје, антропологије, економије и психологије и поставља питање да ли ће актуелне политичке елите у данашњим временима успети правилно оценити историјске процесе и спречити нова разарања која би могла бити још погубија по човечанство од светских ратова вођених у првој половини 20. века. *Политичке странке Србије о националном питању у Првом светском рату* други је чланак треће целине и дело је Јована Базића. У њему се научној, стручној али и широкој јавности, дају на увид ставови политичких странака у Србији¹ о националном питању очи и током Првог светског рата, а све у контексту политичко-историјских процеса и прилика у тадашњој Србији, као и доминантних међународних утицаја. У раду се наводи да већина странака за време Првог светског рата, а све због ратних околности, није имала изражену активност, па с тога њихови ставови нису долазили до изражаја.² Изузетак су биле једино Народна радикална странка (НРС) Николе Пашића, која се најпре залагала за Балкански савез, а потом за Југославију и Српска социјалдемократска странка (ССДС) Драгише Лапчевића и Димитрија Туцовића, која се залагала за стварање Балканске Федеративне Народне Републике (изузев једног мањег дела политичара из ССДС-а окупљених око листа „Будућност“, који су били пројугословенски оријентисани)³. Александра Колаковић у свом чланку (*Интелектуалци, српско питање и велике силе (1894–1918)*) обрађује теме као што су начини на који су српски интелектуалци решавали и афирмисали српско питање у европској јавности, однос великих сила према Срби-

¹ У политичком животу Србије, пре и током Првог светског рата, доминирало је пет политичких партија (странака) које су имале своје народне посланике у Народној скупштини Србије. То су биле Народна радикална странка, Самостална радикална странка, Народна (Либерална) странка, Напредна странка и Српска социјалдемократска странка (ова последња странка била је једна од, може се рећи и главна, претеча Комунистичке партије Југославије).

² Ипак, указаћемо да су се Самостална радикална странка и Напредна странка такође, у принципу, слагале да коначни циљ треба бити стварање Југославије, док је једино Народна (Либерална) странка била против њеног стварања и искључиво се залагала за формирање српске националне државе у њеним природним етнографским границама на политичком и црквеном пољу.

³ Српска социјалдемократска странка је, 1918. године, подржала стварање Југославије међутим, у свом саопштењу је нагласила да ће њена пуна вредност доћи до изражаја када се сви балкански народи уједине у равноправну федерацију балканских република. Овакав став ће, у основи, преузети и убрзо основана (1919. године) Комунистичка партија Југославије и задржаће га све до сукоба Југославије и СССР-а 1948. године, када је питање Балканске Федеративне Народне Републике било једно од главних тачки раздора између Југославије и СССР-а.

ма и Србији уочи избијања Првог светског рата, као и утицај интелектуалаца на основе на којима су почивали односи између Србије и савезника из сила Антанте током Првог светског рата, док су се Растислав Стојсављевић, Срђан Соларевић и Вања Кржа у свом раду (*Велики рат кроз живот и дело српских научника*) бавили тиме како је Први светски рат утицао на егзистенцију, научни и стваралачки рад познатих српских научника, у првом реду Михајла Пупина, Јована Цвијића, Николе Тесле и Милутина Миланковића. Пети рад треће целине (*Медији уочи стогодишњице Великог рата. Компаративна анализа садржаја „Росијске газете“, „Дневног аваза“, новина „Дојче веле“ и јавног сервиса ВВС (електронских издања) о Првом светском рату током прве половине 2014. године*) даје на увид упоредну анализу садржаја и начин извештавања медија поменутих у наслову чланка, о Првом светском рату током прве половине 2014. године.⁴ Рад је дело Зорана Милошевића и Александре Мирковић. Последњи, шести, рад треће целине (и уједно последњи рад у овом зборнику) написао је Ратко Вукелић у посебном пододељку треће целине који се назива *Осврт*. Рад носи наслов *Живко Г. Павловић, Битка на Јадру (Церска битка), Колубарска битка (1), Колубарска битка (2)* и читаоцима представља живот и дела генерала и академика Живко Г. Павловића која су од изузетног значаја за српску и југословенску војну историју.

Сви научни радови у овом зборнику имају резиме на руском и енглеском језику, док они објављени на руском и француском језику имају резиме и на српском језику. Зборник не садржи никакве фотографије, мапе, табеле и слично.

Овај зборник је значајно штиво за све научне раднике, али и за осталу читалачку публику коју занимају теме Првог светског рата и последице које он и данас, сто година касније, оставља на српско, европско и светско друштво и политику. Његово издавање финансирало је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, а настао је као резултат рада на пројекту **Демократски и национални капацитети политичких институција Србије у процесу међународних интеграција**. Штампан је у 100 примерака, а извршни издавач је штампарија „ЕСЕЛОГЕ д.о.о.“ из Београда.

⁴ Анализа је показала да су медији попут „Росијске газете“ (Русија) имали професионалан и позитиван приступ теми, док су неки други попут „Дневног аваза“ (БиХ) имали негативан приступ, јер им је писање било таблоидно, примитивно, релативизирајуће, пропагандно и у функцији остваривања дневно-политичких циљева. Трећи, попут „Дојче веле-а“ (Немачка) и ВВС-а (Велика Британија) имали су двојаки карактер јер су њихови текстови у једном броју случајева били веома професионални, док су у другим случајевима били непрофесионални и неетични.